

Міністерство освіти і науки України
Херсонський національний технічний університет

БІЛАН Валентина Андріївна

УДК 378.14:37.036

**ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО СТАВЛЕННЯ
МАЙБУТНІХ ДЕФЕКТОЛОГІВ
ДО КОРЕКЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАЦІ**

13.00.07 – теорія та методика виховання

Автореферат дисертації
на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук

Умань – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Херсонському національному технічному університеті, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – член-кореспондент НАПН України,
доктор педагогічних наук, професор
Бутенко Володимир Григорович,
Херсонський національний технічний університет
завідувач кафедри державного управління,
педагогіки та психології.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Бойчук Юрій Дмитрович,
Харківський національний педагогічний університет імені
Г. С. Сковороди,
завідувач кафедри здоров'я людини
та корекційної освіти;

кандидат педагогічних наук, старший викладач
Корольова Ірина Іванівна,
Херсонський державний університет,
доцент кафедри педагогіки, психології й освітнього
менеджменту.

Захист відбудеться 27 березня 2014 р. об 9.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 74.053.01 в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини за адресою: 20300, Черкаська обл., м. Умань, вул. Садова, 2.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (20300, Черкаська обл., м. Умань, вул. Садова, 2).

Автореферат розіслано 27 лютого 2014 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. М. Коляда

Підписано до друку 26.02.2013 р. Формат 60x90/16.
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Тираж 100. Зам. 45.

Видавництво “Науковий світ”®
Свідоцтво ДК № 249 від 16.11.2000 р.
м. Київ, вул. Боженка, 17, оф. 414.
200-87-13, 200-87-15, 050-525-88-77
E-mail: nsvit@mail.ru

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. У контексті інтеграційних процесів розвиток сучасної світової спільноти відбувається на засадах вищих духовних цінностей, створених людством. При цьому пріоритет надається ідеям гуманізму, зростання творчого потенціалу особистості, збагачення її естетичного ставлення до праці. Саме в такому контексті реалізуються духовні зв'язки людини й суспільства. Тому проблема духовності людини має однаково важливе значення для всіх галузей культури, у тому числі й освіти, на чому наголошено в Національній доктрині розвитку освіти (2002), Державній комплексній програмі естетичного виховання та в Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Її гострота й значущість особливо зростають, якщо мова йде про виховання в системі професійної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю, зокрема педагогів-дефектологів.

Корекційно-педагогічна праця дефектолога найтісніше пов'язана з людиною. Вона має особливу соціальну значущість, адже передбачає величезну відповідальність за формування гармонійної особистості кожного члена суспільства. Освоєння цього фаху в системі вищої педагогічної освіти пов'язане з розв'язанням численних навчально-виховних завдань. Серед них чільне місце належить формуванню естетичного ставлення майбутніх дефектологів до праці, особливість і складність якої полягає в тому, що здійснюватись вона має на засадах «краси педагогічної дії» (І. Зязюн, О. Федій, А. Федь, Г. Шевченко), забезпечуючи «процес культуротворчої діяльності» (В. Бутенко, О. Жорнова, І. Корольова, О. Шевнюк). На цьому аспекті педагогічної праці також наголошують учені в галузі педагогіки вищої школи (А. Кузьмінський, Д. Пащенко, Н. Побірченко та ін.), трудового виховання (О. Коберник, В. Кузь, А. Макаренко та ін.), корекційної та інклюзивної педагогіки (Ю. Бойчук, В. Засенко, А. Колупаєва, С. Миронова, В. Синьов та ін.).

У системі сучасної педагогічної освіти в Україні нагромаджено значний теоретичний і практичний досвід розв'язання численних завдань естетичного виховання студентської молоді. Про це свідчать наукові праці з різних галузей знань. Так, у філософії розкрито широке коло питань залучення майбутнього фахівця до естетичних духовних і матеріальних цінностей суспільства (А. Канарський, Л. Левчук, В. Личковах, О. Семашко та ін.). У культурології дослідницький інтерес зосереджено на естетичному освоєнні продуктів художньої та педагогічної культур (А. Комарова, Л. Кондрацька, Н. Крилова, С. Мельничук та ін.). У психології розгорнуто наукові студії із проблеми розвитку в особистості естетичних почуттів, мислення, творчого потенціалу (В. Алексеєва, Г. Балл, І. Бех, М. Боришевський та ін.). У педагогіці досліджено різні аспекти залучення студентів до прекрасного на концептуальних засадах мистецько-освітньої парадигми (В. Бутенко, М. Лещенко, Н. Миропольська, Г. Падалка та ін.).

З-поміж досліджених проблем на особливу увагу заслуговують науково-педагогічні студії з питань формування естетичного ставлення особистості до довкілля (Ю. Максимчук, О. Хращевська), життя людини (А. Лобова, Н. Могілевська), мистецтва (Л. Аристова, С. Замашна) та ін.

Окремі питання формування в суб'єктів педагогічного процесу естетичного ставлення до праці також дістали висвітлено в окремих наукових дослідженнях. Це

– це дисертаційні роботи таких науковців, як Т. Єрахтіна, С. Єрмолаєва (формування в школярів естетичного ставлення до праці), В. Марущак (виховання позитивного ставлення школярів до праці), Г. Дондюк (формування формування потреби в красі праці в учнів профтехучилищ), В. Бурдун (виховання морально-ціннісного ставлення до продуктивної праці в старшокласників), Г. Горбенко (формування ставлення до праці як цінності в студентів ВНЗ), Т. Гаппарова (виховання в студентів творчого ставлення до праці). Ці науково-педагогічні доробки засвідчують актуальність проблеми формування в майбутніх дефектологів естетичного ставлення до корекційно-педагогічної праці, що не була предметом окремих досліджень, а тому й не одержала належного теоретичного обґрунтування та методичного забезпечення.

Тим часом вивчення теорії і практики корекційно-педагогічної праці свідчить про наявність суперечностей, що очікують свого розв'язання, а саме: між потребою культивувати красу педагогічної дії дефектолога та недостатньою розробленістю теоретико-методологічних основ формування його естетичного ставлення до корекційно-педагогічної праці в навчально-виховному процесі ВНЗ; високими вимогами до естетики корекційно-педагогічної праці дефектолога й недостатньою готовністю до її створення в майбутніх дефектологів; необхідністю досягнення майбутніми дефектологами високого рівня естетичного ставлення до корекційно-педагогічної праці та недостатньою розробленістю цієї проблеми в теорії і практиці виховної роботи вищої школи.

Враховуючи соціальне й педагогічне значення проблеми, її недостатню теоретичну й практичну розробленість, а також наявні суперечності, темою дослідження обрано **«Формування естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дослідження входить до плану науково-дослідної роботи кафедри педагогіки і психології Херсонського національного технічного університету за напрямом «Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології», є складовою комплексної теми «Реалізація сучасних підходів до здійснення виховного процесу в закладах різних рівнів» кафедри виховних технологій та педагогічної творчості Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (р/№ 0111U007530), затверджена Вченою радою Херсонського національного технічного університету (протокол № від 2011 р.) та узгоджена в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень із педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 4 від 26.04.2011 р.).

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов формування естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці.

Гіпотеза дослідження: процес формування естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці буде ефективним за таких педагогічних умов: системного підходу до формування естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці; ознайомлення майбутніх дефектологів із необхідним досвідом естетичного ставлення до корекційно-педагогічної праці; використання можливостей навчально-виховного процесу з

метою формування естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці.

Згідно з метою й гіпотезою визначено такі **задачі дослідження**:

1. З'ясувати сутність та розробити структуру естетичного ставлення дефектолога до корекційно-педагогічної праці.

2. Визначити критерії, показники та рівні сформованості естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці.

3. Проаналізувати сучасну теорію і практику формування естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці.

4. Обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови формування естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці.

Об'єкт дослідження – естетичне виховання майбутніх дефектологів у вищих педагогічних навчальних закладах.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці.

Для досягнення поставленої мети, розв'язання задач і перевірки гіпотези було використано такі взаємопов'язані **методи дослідження**: *теоретичні* – аналіз наукової літератури, присвяченої з'ясуванню сутності та умов формування естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці, порівняння, узагальнення й систематизація відомостей, що характеризують можливості діагностування та оцінювання результативності стану сформованості досліджуваної якості в студентів, а також організаційно-педагогічного забезпечення навчально-виховного процесу у ВНЗ; *емпіричні* – науково-педагогічні спостереження, анкетування, опитування, тестування студентів, експертне оцінювання результатів виховного процесу, аналіз існуючої теорії і практики виховання в майбутніх дефектологів естетичного ставлення до корекційно-педагогічної праці, констатувальний і формувальний педагогічні експерименти з вивчення і перевірки ефективності педагогічних умов, запропонованих для розв'язання досліджуваної проблеми; *статистичні* – збір та оброблення експериментальних даних для визначення динаміки рівнів сформованості естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського, Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Педагогічний експеримент охоплював 240 студентів-дефектологів та 38 викладачів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *уперше* обґрунтовано педагогічні умови формування естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці (системний підхід у формуванні естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці, ознайомлення їх із його необхідним досвідом, використання можливостей навчально-виховного процесу із цією метою) та експериментально

перевірено їхню ефективність; поглиблено сутність поняття «естетичне ставлення дефектолога до корекційно-педагогічної праці» (наявність ідеалу краси педагогічної взаємодії, досконалості умов праці для задоволення потреби забезпечити гармонійний розвиток дітей із психофізичними дефектами) та розроблено його структуру, що складається з мотиваційного (прагнення до виправлення дефектів у дітей і вдосконалення середовища праці), емоційного (захопленість, емпатійність, емоційна контактність, відчуття причетності, міри й такту, творча інтуїція в праці) і вольового (оволодіння комунікацію, артистизмом, стилістикою й технологіями праці) компонентів; визначено мотиваційно-ціннісний (вияв інтересу до естетики корекційно-педагогічної праці, зорієнтованості й потреби в ній), інформаційно-когнітивний (знання з естетики корекційно-педагогічної праці) та рефлексивно-діяльнісний (репродуктивний, продуктивний та креативний характер естетичної організації корекційно-педагогічної праці) критерії та рівні (високий, середній, низький) сформованості естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці.

– *уточнено* зміст філософського, соціального, психологічного й педагогічного напрямів дослідження естетичного ставлення до праці та його особистісну й середовищну основи, а також поняття «корекційно-педагогічна праця» (цілеспрямована робота дефектолога з виправлення дефектів дітей); психокорекційний, ментально оздоровчий та соматотерапевтичний естетичні аспекти активності дефектолога; чинники естетичного ставлення дефектолога до корекційно-педагогічної праці (наявність ідеального образу об'єкта праці, естетичних засобів її організації та виразності корекційного пливку); сутність мотиваційно-ціннісної, інформаційно-пізнавальної та нормативно-праксеологічної функцій вищої педагогічної освіти у формуванні естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці;

– *удосконалено* організацію, зміст, форми, методи, прийоми й засоби естетичного виховання студентів-дефектологів у вищих педагогічних навчальних закладах;

– *набуло подальшого розвитку* науково-педагогічне обґрунтування виховних основ формування естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці на програмно-цільових, інформаційних та персонологічних засадах.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні діагностичного інструментарію (анкети, тести, питальники, експертна оцінка) для виявлення рівнів сформованості естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці, навчально-виховного комплексу, яким охоплено зміст та методики проведення лекцій, виховних заходів і рефлексивного тренінгу з метою підвищення рівня естетичного ставлення студентів до корекційно-педагогічної праці.

Основні положення, висновки та рекомендації, розроблені за результатами дослідження, можуть бути використані в процесі навчально-виховної роботи в закладах вищої педагогічної освіти, ученими-педагогами й кураторами академгруп з метою вдосконалення змісту та методики естетичного виховання студентів, керівниками педагогічної практики, дефектологами в спеціальних освітніх закладах.

Результати дослідження **впроваджено** в навчально-виховний процес Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (довідка № 1/3857 від 03.10.2013 р.), Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського (довідка № 1922 від 25.09.2013 р.), Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (довідка № 3215/01-55/17 від 03.09.2013 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка № 1491 від 20.09.2013 р.), Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка № 1629/01 від 10.09.2013 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні і практичні Результати наукового пошуку відображено в доповідях на науково-практичних конференціях різного рівня: *міжнародних* – «Соціально-гуманітарні вектори педагогіки вищої школи (Харків, 2011), «Управління в освіті» (Львів, 2011), «Vědecký ročník na přelomu tisyachate – 2012» (Прага, 2012), «Сучасні тенденції використання дидактичних ідей Яна Амоса Коменського» (Умань, 2012), «Духовно-нравственное развитие личности в контексте диалога культур» (Стерлитамак, 2013), «Новина та за напреднали наука» (Софія, 2013); *всеукраїнських* – «Організація виховної роботи з учнівською та студентською молоддю: досвід та перспективи» (Херсон, 2011), «Національна освіта і виховання молоді» (Херсон, 2011), «Наукова дискусія: теорія, практика, інновації» (Миколаїв, 2013), «Сучасні технології розвитку професійної майстерності майбутніх учителів» (Умань, 2013), «Психолого-педагогічний супровід гармонійного розвитку дитини в умовах інклюзивної освіти» (Умань, 2013); *регіональній* – «Актуальні проблеми корекційної педагогіки» (Умань, 2013).

Основні положення та результати дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри педагогіки і психології Херсонського національного технічного університету, кафедри корекційної педагогіки і психології, кафедри виховних технологій та педагогічної творчості Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Публікації. За темою дисертації опубліковано 14 одноосібних праць, з них 8 – у наукових фахових виданнях, 6 тез доповідей у збірниках матеріалів конференцій.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, 11 додатків на 33 сторінках, списку використаних джерел (333 найменування). Повний обсяг роботи – 244 сторінки, з них – 165 сторінок основного тексту, який містить 12 таблиць та 13 рисунків, розміщених на 11 аркушах.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, ступінь розробленості порушеної проблеми, зв'язок із науковими програмами й темами науково-дослідної роботи; визначено мету, об'єкт, предмет, задачі та методи дослідження; сформульовано гіпотезу; охарактеризовано експериментальну базу дослідження; розкрито наукову новизну й практичне значення одержаних результатів; подано відомості про апробацію результатів, публікації, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі – *«Теоретичні засади формування естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці»* – проаналізовано філософський, соціальний, психологічний та педагогічний напрями дослідження естетичного ставлення до праці, розглянуто його особистісну та середовищну основи, розкрито сутність і значення категорії естетичного ставлення до педагогічної праці; розроблено структуру, уточнено зміст і проаналізовано вияви естетичного ставлення дефектолога до корекційно-педагогічної праці.

На засадах культурно-історичній теорії Л. Виготського, трудової концепції Г. Плеханова, Л. Столовича й І. Чанглі розкрито складність природи естетичного ставлення, що зумовлено певною множиною таких його сутнісних характеристик, як загальнолюдське, соціальне, об'єктивне (суспільне), суб'єктивно-об'єктивне, цілісне, ідеальне (світоглядне), індивідуальне, оцінне й свідомо-вибіркове (особистісне) явище.

Вивчення значного обсягу наукової літератури дало змогу виокремити філософський, соціальний, психологічний та педагогічний напрями дослідження естетичного ставлення до праці. Перший охоплює процес регулювання трудової поведінки в сукупності соціально-функціональних дій та вчинків, визначених обов'язками й формами суспільно-виробничої діяльності для покращення добробуту людей; другий – результативність трудової діяльності у вигляді виробничих показників праці, трудової ініціативи й дисципліни, усвідомлення її суспільної значущості, міри задоволеності своєю роботою й спеціальністю; третій – активну форму чуттєво-практичного освоєння дійсності, що характеризується розвиненими почуттями, судженнями й здатністю конструктивно сприймати й створювати нове у практично-прикладній діяльності; четвертий – виховання в людини прагнення до зовнішньої і внутрішньої краси трудової діяльності, її творчої зорієнтованості та створення гармонійного й доцільного освітнього середовища.

На підставі аналізу філософських (О. Біляєв, Ю. Борєв, І. Зязюн), психологічних (Б. Душков, А. Маслоу, О. Прушковська) та педагогічних (Г. Ващенко, Л. Печко, В. Титаренко) теорій з'ясовано, що особистісну основу естетичного ставлення людини до праці становить її працелюбність, позитивні емоції та індивідуальний естетичний ідеал праці (її краса, доцільність і досконалість), що зумовлюють його критеріально-оцінну, інформаційно-пізнавальну, прогностично-результативну та розвивально-орієнтаційну функції.

Керуючись філософськими положеннями С. Аксакова, В. Відгофа, І. Канта, естетико-культурологічними студіями С. Аваліані, Н. Воронової, Д. Кучерюка та педагогічними напрацюваннями В. Беспалька, В. Бутенка, С. Ткачука та інших учених про принципове значення досконалості оточення, у якому працює людина, виокремлено середовищне підґрунтя естетичного ставлення особистості до праці, до якого зараховано: естетичні санітарно-гігієнічні, психофізіологічні, соціально-психологічні умови; технологічні засоби, способи й алгоритми для отримання якісної продукції; інженерний, конструкторський, архітектурний, художній, ергономічний та екологічний дизайн.

Опрацювання значного масиву сучасних наукових праць із проблеми естетичного виховання студентської молоді, серед яких на особливу увагу

заслуговують праці Л. Белової, В. Бутенка, І. Зязюна, Т. Кривошеї, Г. Шевченко, О. Щолокової та інших учених, дало змогу зробити висновок, що сутність естетичного ставлення особистості до педагогічної праці становлять естетична свідомість, світогляд та емоційна сфера.

З'ясовано, що естетична свідомість педагога являє собою багатство його естетичного ставлення до праці, зокрема розуміння ним гармонії, досконалості, краси, ідеалу самого себе й учнів як працелюбних і позитивно налаштованих суб'єктів та середовища трудової діяльності. Естетичний світогляд – це система поглядів на прекрасне, що охоплює естетичні судження, ідеї про сутність і мету педагогічної праці, інтерес до неї. Естетико-емоційна сфера охоплює розвинені почуття краси педагогічної дії, причетності до суб'єктів праці, любов до дітей. Своєрідно заломлюючись у специфічних виявах активності в царині конкретного фаху, означені характеристики мають велике значення для формування естетичних оцінок і ціннісних настанов щодо суб'єктів та об'єктів навчально-виховної взаємодії, а також середовища праці, що підвищує якість та ефективність професійної діяльності.

Розглянуто соціально-педагогічну, діагностичну, консультаційну, корекційну та психотерапевтичну функції трудової діяльності дефектолога, за яких її правомірно позначають поняттям «корекційно-педагогічна праця» (О. Гонеев, А. Кочетова, Т. Окушко, В. Синьов та ін.). Цю дефініцію потрактовано як цілеспрямовану систему педагогічних впливів дефектолога на особистість дитини із психофізичними дефектами для їх виправлення й подальшої гармонізації її фізичної, психічної, інтелектуальної і творчої сфер з адекватним використанням та постійним збагаченням фонду ефективних корекційно-педагогічних форм, методів, засобів, прийомів і технологій.

Ґрунтуючись на системному підході до дослідження трудових процесів та їх результатів (Є. Клімов, Н. Кузьміна, А. Маркова), наукових положеннях щодо естетичного змісту процесуального перебігу педагогічної праці (Б. Ліхачов, О. Отич, В. Скатерщиков) спілкування (В. Кан-Калик, М. Лещенко, В. Сухомлинський), індивідуального трудового стилю (О. Булатова, Н. Посталюк, К. Станіславський) та особистісних якостей дефектолога (Ю. Бойчук, Г. Коберник, В. Синьов) сформульовано поняття «естетичне ставлення дефектолога до корекційно-педагогічної праці» як його прагнення до ідеалу краси педагогічної взаємодії, досконалості умов праці, що досягається завдяки сформованості потреби забезпечити вищу доцільність, гармонію і цілісність розвитку дітей, які мають певні психофізичні дефекти (за нозологіями, наприклад мовлення, слуху, зору, опорно-рухового апарату, церебрального паралічу, психічної та розумової відсталості тощо).

Визначено мотиваційний, емоційний та вольовий структурні компоненти естетичного ставлення дефектолога до корекційно-педагогічної праці. Перший із них позначено прагненням фахівця до виправлення дефектів і гармонійного розвитку дітей та вдосконалення засобів і середовища праці; другий – його захопленістю, емпатійністю, емоційною контактністю, відчуттями причетності, міри й такту та творчою інтуїцією в праці; третій – оволодінням комунікацією, артистизмом, стилістикою й технологіями праці. У своїй єдності вони зумовлюють

психокорекційну (постійне балансування різних психічних властивостей і процесів дитини з вадами в розвитку), ментально оздоровчу (збереження й розвиток розумового здоров'я дітей шляхом навчання правильно й вільно говорити) та соматотерапевтичну (відновлення енергетичного балансу організму дитини й сприяння гармонійному розвитку обох півкуль головного мозку) трудову активність дефектолога.

Аналіз наукових засад психології праці (Б. Ельконін, Є. Клімов, А. Маркова та ін.) дав змогу визначити і обґрунтувати такі чинники естетичного ставлення дефектолога до корекційно-педагогічної праці, як наявність ідеального образу об'єкта праці (перцептивний, когнітивний, комунікативний), естетичних засобів її організації (динаміка, темп, ритм) та виразності корекційного впливу (артистична, ігрова, естетотерапевтична). Поглиблене вивчення цих факторів засвідчило, що доцільне їх використання дефектологом у своїй роботі зумовлює певну результативність трудових дій щодо повного чи часткового виправлення дефектів дітей та їхнього творчого самовираження як провідних результатів естетичного ставлення фахівця до корекційно-педагогічної праці.

У другому розділі – *«Сучасний стан та особливості формування естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці»* – визначено критерії, показники та рівні сформованості естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці, проаналізовано сучасну теорію і практику з формування в них цієї якості.

На основі аналізу дотичних до порушеної проблеми досліджень Л. Аристової, С. Єрмолаєвої, С. Замашної, І. Корольової, Н. Могілевської та інших науковців визначено мотиваційно-ціннісний, інформаційно-когнітивний та рефлексивно-діяльнісний критерії естетичного ставлення майбутнього дефектолога до корекційно-педагогічної праці. Перший із них позначено виявом інтересу до естетики корекційно-педагогічної праці, зорієнтованістю й потребою в ній; другий – наявністю знань з естетики корекційно-педагогічної праці; третій – репродуктивним, продуктивним та креативним характером естетичної організації корекційно-педагогічної праці. Згідно із цим, розроблено діагностичний інструментарій (контент-аналіз есе, анкети, питальники, тести), за яким проведено констатувальний експеримент щодо кількісного і якісного розподілу студентів за рівнями сформованості естетичного ставлення до корекційно-педагогічної праці.

Виявлено високий рівень сформованості естетичного ставлення до корекційно-педагогічної праці у 33 % студентів, яким властиві яскраво виражена потреба в оволодінні естетикою корекційно-педагогічної праці, що виявляється у прагненні допомогти дитині в її гармонійному розвитку, бажанні естетично реалізувати себе в суспільно-корисній праці, широкому інтересі до неї, наданні переваги естетотерапії в роботі та самонастанові на естетичну творчість, абсолютному пріоритеті цінностей дитинства й краси корекційно-педагогічного впливу, максимальній поінформованості про нього, конструктивній позиції в праці, глибокому усвідомленні естетико-корекційної місії дефектолога, одержимому ототожненні себе з його естетичним еталоном, збагаченому самоописі здатності виконувати естетичні функції та самовідданому служінні естетичному ідеалу

гармонійного розвитку дитини, що знаходить вияв у самопожертві, милосерді, дружбі, честі, щасті, істині й справжньому сенсі краси.

Середній рівень сформованості естетичного ставлення до корекційно-педагогічної праці притаманний 34 % студентів. Вони мають приховану потребу в оволодінні естетикою корекційно-педагогічної праці, обмежений інтерес до неї, вибіркоче надання переваги естетотерапії в роботі, пріоритету цінностей дитинства й краси корекційно-педагогічного впливу, звужену поінформованість про нього, консервативну позицію в праці, достатнє усвідомлення естетико-корекційної місії дефектолога, сконцентроване ототожнення себе з його естетичним еталоном, обмежений самоопис здатності до виконання естетичних функцій та прагматичне служіння естетичному ідеалу гармонійного розвитку дитини, що виявляється в раціоналізмі, самостверженні, взаємопідтримці, свободі, пізнанні й самоосвіті.

Низький рівень сформованості естетичного ставлення до корекційно-педагогічної праці продемонстрували 33 % студентів, яким властиві задоволення потреб щодо забезпечення власної життєдіяльності та належного психофізичного розвитку дитини, прагнення здобути соціально затребувану й сучасну спеціальність; для них діти із психофізичними вадами огидні й непривабливі; їхній естетичний інтерес до корекційно-педагогічної праці звужений, а також для них характерне випадкове надання пріоритету цінностям дитинства й краси корекційно-педагогічної дії, обмежена поінформованість про неї; вони відстоюють деструктивну позицію в праці, мають поверхове усвідомлення естетико-корекційної місії дефектолога, хибне ототожнення себе з його естетичним еталоном, збіднений самоопис здатності до виконання естетичних функцій та рутинне служіння естетичному ідеалу гармонійного розвитку дитини.

Виявлений факт значної кількісної приналежності студентів до низького рівня сформованості досліджуваної якості засвідчив необхідність проаналізувати сучасну теорію і практику формування естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці.

Вивчено наукові праці із проблеми естетичного напрямку виховання у вищій школі (Л. Белова, В. Бутенко, О. Вознюк, І. Зязюн, А. Федь та ін.), на підставі чого виокремлено такі її функції з формування естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці: мотиваційно-ціннісну – спонукання студентів до побудови ієрархії мотивів у засвоєнні естетичних цінностей праці для розвитку їхніх духовних і морально-естетичних якостей; інформаційно-пізнавальну – надання студентам значущої інформації й знань про естетику корекційно-педагогічної праці, збагачення їхнього досвіду щодо створення певного запасу естетичних вражень; нормативно-праксеологічну – регулювання поведінки студентів із дотриманням естетичних норм педагогічної взаємодії, спрямованої на імітацію професійного контексту естетики корекційно-педагогічної праці.

Проаналізовано плани виховної роботи факультетів ВНЗ, де готують майбутніх дефектологів. З'ясовано, що в її естетичному напрямі в основному увага зосереджується переважно на художньо-естетичних аспектах навчально-виховного процесу. Натомість проблема формування естетичного ставлення студентів до обраного фаху, професійної діяльності й корекційно-педагогічної праці залишилася поза виховними інтересами.

За методом бліц-анкетування констатовано, що більшість студентів правильно розуміють сутність естетичного ставлення дефектолога до корекційно-педагогічної праці, пов'язуючи її з ідеалом краси цілющого впливу на дитину. Водночас чітку відповідь про те, як саме це позначається на ефективності його роботи з дітьми ніхто з респондентів не дав. Але показово, що майбутні дефектологи були переконані в позитивах такої якості фахівця для гармонійного розвитку дітей та необхідності її формувати в них.

Також проведено письмове опитування студентів на предмет надання ними переваг певним формам виховної роботи з формування їхнього естетичного ставлення до корекційно-педагогічної праці, за наслідками чого виявилось, що це можна робити під час конкурсу педагогічної майстерності, КВК, театралізованих вистав, відвідування занять дефектолога, бесід із досвідченими дефектологами-практиками, у процесі вивчення окремих тем із фахових дисциплін та в клубній роботі.

У процесі усного опитування студентів щодо ефективності впровадження в навчально-виховний процес поглибленого вивчення естетики корекційно-педагогічної праці та методів формування естетичного ставлення до неї встановлено, що майже 70 % респондентів наголосили на наявних резервах та позитивах цієї роботи, а решта – на численних труднощах. У зв'язку із цим, проведено аналогічне опитування викладачів фахових дисциплін і з'ясовано, що 90 % із них указали на мотиваційно-ціннісні (нереалізованість особистісного й аксіологічного підходів та принципів), інформаційно-змістові (брак програмно-цільового забезпечення, нерозробленість теоретичної бази) та організаційно-педагогічні (непідготовленість викладачів та обмежене використання належних форм і методів) причини неефективності виховного процесу у ВНЗ.

У третьому розділі – **«Педагогічні умови формування естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці»** – обґрунтовано педагогічні умови формування естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці, за авторською методикою проведено формувальний експеримент, проаналізовано його результати та перевірено ефективність дослідно-експериментальної роботи.

З'ясовано, що успішне формування естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці відбувається в цілісній виховній системі ВНЗ, забезпеченій необхідними педагогічними умовами як достатньо вмотивованих і спеціально створених обставин для продукування сукупності об'єктивних і суб'єктивних, керованих і некерованих факторів щодо забезпечення ефективності перебігу виховного процесу.

Розглянуто виховний процес у ВНЗ із позицій його системності та механізмів розвитку особистості, на підставі чого обґрунтовано такі педагогічні умови, як системний підхід у формуванні естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці, ознайомлення їх із його необхідним досвідом, використання можливостей навчально-виховного процесу із цією метою (рис. 1).

Рис. 1. Педагогічні умови формування естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці.

Як ілюструє рис. 1, першою педагогічною умовою визначено системний підхід до формування естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці. Нею охоплено програмно-цільові, інформаційні та персонологічні засади, принципи неперервності, динамізму, детермінізму, а також просвітницький, прикладний і рефлексивний етапи в організації цього процесу.

Програмно-цільові засади полягають у наданні пріоритету генеральній меті виховання та його спрямованості на кінцевий результат. Інформаційні засади передбачають кодування, виокремлення ознак, фільтрування, розпізнавання й осмислення інформації для прийняття певного педагогічного рішення та виконання інформативної, психологічної й кібернетичної функції виховання. Персонологічними засадами задекларовано зорієнтованість суб'єктів виховного процесу на одиничність і неповторність людини, тобто утвердження любові до конкретної особи на основі корекції її недоліків та розвитку позитивних якостей.

Принцип неперервності припускає поступову зміну якостей особистості майбутнього дефектолога на основі переживання естетичного досвіду корекційно-педагогічної праці; динамізму – саморегуляцію цього процесу за діалектичним рухом таких параметрів, як несвідоме, свідоме, традиції та новації; детермінізму – саморозвиток особистості з позиції «зовнішнє (стимули) через внутрішнє (мотиви)».

На просвітницькому етапі формування естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці передбачено створити інформаційне поле його майбутньої трудової діяльності, що містить простір, у якому діють носії інформації, здатні викликати її сприйняття, індукувати тип естетичного способу засвоєння дійсності; на прикладному – показати красу особистого прикладу педагога, процесу й результатів виховання на заняттях і під час заходів, у яких мають знаходити вияв такі естетичні аспекти, як словесно-художні, драматичні, музичні, образотворчі тощо; на рефлексивному – скоординувати когнітивні й поведінкові характеристики студентів, спрямовані у русло засвоєння естетичних норм, цінностей та ідеальних зразків корекційно-педагогічної праці.

Ще одну педагогічну умову щодо ознайомлення майбутніх дефектологів із необхідним досвідом естетичного ставлення до корекційно-педагогічної праці виокремлено на підставі необхідності формувати естетичні знання студентів за механізмами ідентифікації, комбінування, інтеріоризації та інкультурації.

Таку педагогічну умову, як використання можливостей навчально-виховного процесу з метою формування естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці визначено й обґрунтовано на засадах оптимальної організації освітнього процесу, що охоплює навчальні заняття з окреслених дисциплін, проходження практик та позааудиторну роботу, конкретизованих певними формами (масові, групові, індивідуальні), методами (формування, стимулювання, самовиховання), прийомами (переконання, вправа, приклад) і засобами (вербальні, наочні, технічні).

Для повної реалізації окреслених педагогічних умов та досягнення мети виховної роботи щодо максимального наближення студентів до ідеального взірця естетичного ставлення до корекційно-педагогічної праці, формувальний експеримент поділено на три стадії – підготовчу, основну й підсумкову.

На *підготовчій стадії* внесено корективи до факультетського плану виховної роботи, розроблено навчально-виховний комплекс із формування естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці, укладено методичні рекомендації щодо проведення виховних занять і заходів, зорієнтовано викладачів фахових дисциплін, керівників і методистів педпрактики та кураторів академгруп на інформування, самовиховання й рефлексію досвіду естетичного ставлення студентів до корекційно-педагогічної праці.

Основна стадія передбачала реалізацію програми заходів просвітницького, прикладного та рефлексивного етапів формування естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці.

На просвітницькому етапі використано такі виховні форми: лекція-візуалізація із проблеми естетичної сутності й структури корекційно-педагогічної праці дефектолога; лекція-бесіда з питань типології естетичних засобів корекційно-педагогічної праці дефектолога; відеолекція для ознайомлення студентів з естетотерапевтичними технологіями в трудовій діяльності дефектолога; екскурсія до спеціального корекційного закладу освіти для ознайомлення майбутніх дефектологів із його естетичним середовищем.

На прикладному етапі організовано й проведено такі виховні заходи, як: конференція із проблемного обговорення естетичних засад організації корекційно-педагогічної праці дефектолога; зустріч із досвідченими педагогами-дефектологами, які поділилися досвідом естетичної роботи в спеціальному корекційному закладі освіти; круглий стіл, під час якого використано ситуаційні методи виховання мотивації студентів працювати з особливими дітьми, декларування індивідуальної унікальності та особливостей внутрішнього світу дитини із психофізичними дефектами, подолання стереотипів щодо рутинності корекційно-педагогічної праці дефектолога та утвердження принципів естетичної аксіології; малюнкового тестування для з'ясування сутності та особливостей естетичного ставлення студентів до дітей з вадами розвитку.

На рефлексивному етапі студентів було залучено до естетичної оцінки таких професійних якостей дефектолога, як милосердя, любов, оптимізм у роботі тощо у формі текстових завдань щодо інтерпретації окремих висловлювань із цього приводу відомих педагогів; участі в тренінгу для ідентифікації студентів з естетичним взірцем особистості фахівця-дефектолога, у ході якого вони виконали вправи «Артистизм», «Символ праці», «Велич праці», «Чарівний світ дитинства», «Внутрішній діалог»; виконання комплексних завдань навчально-виробничої практики з дотриманням відповідних принципів, закономірностей, форм, методів і засобів естетотерапії та участі в роботі вечірнього естетотерапевтичного клубу під час її проходження; святкування «Дня дефектолога», у ході якого відбулася виставка стіннівок, концерт з виступом театру-студії пантоміми «Жест», лялькова міні-вистава за мотивами українських народних казок, декламування студентами авторських віршів, виконання пісень та хореографічних композицій, а також церемонія нагородження грамотами й подяками всіх тих, хто досягнув успіхів у науковій і творчій діяльності в галузі дефектології.

На підсумковій стадії експерименту виявлено динаміку зростання рівня сформованості естетичного ставлення студентів-дефектологів до корекційно-педагогічної праці та визначено ефективність педагогічних умов його формування.

За допомогою методу експертного оцінювання проведено підсумковий зріз, унаслідок чого одержано емпіричні дані кількісного розподілу студентів-дефектологів за рівнями сформованості досліджуваної якості, які порівняли з даними констатувального експерименту (табл. 1).

Таблиця 1.

Динаміка підвищення рівнів сформованості естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці

Педагогічний експеримент	Експериментальна група						Контрольна група					
	Рівні						Рівні					
	Високий		Середній		Низький		Високий		Середній		Низький	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
Констатувальний	39	32,8	41	33,9	40	33,3	39	32,8	41	34,2	40	33,0
Формувальний	51	42,4	44	36,5	25	21,1	43	36,0	43	35,5	34	28,5
Різниця	+12	+9,6	+3	+2,6	-15	-12,2	+4	+3,2	+2	+1,3	-6	-4,5

Як видно з таблиці 1, за зведеними даними високий рівень сформованості досліджуваної якості становив 42,4 %, тобто в кількості 12 студентів ЕГ, що на 9,6 % більше, ніж на етапі констатації, а в студентів КГ – лише на 3,2 % (4 особи).

Порівняльні дані констатувального й підсумкового зрізів засвідчили, що традиційна методика формування естетичного ставлення студентів-дефектологів до корекційно-педагогічної праці малоефективна, а експериментальна – достатньо ефективна. Загалом підвищити його рівень удалося майже 10 % студентів експериментальної й лише 3 % контрольної груп. Про це свідчать результати відповідних статистичних обчислень за методикою χ^2 -критерію, цифрове вираження якого 7,48 більше за табличне значення 5,99 з $m - 1 = 2$ ступенів свободи при вірогідності допущеної похибки менше, ніж 0,05.

ВИСНОВКИ

У роботі досліджено теоретичні та методичні аспекти проблеми формування естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці. Результати науково-педагогічного дослідження дають підстави для узагальнених висновків

1. З'ясовано, що сутнісну характеристику естетичного ставлення особистості до педагогічної праці становлять естетична свідомість, світогляд та емоційна сфера. Своєрідно заломлюючись у специфічних виявах активності в царині конкретного фаху, вони мають велике значення для формування естетичних оцінок і ціннісних настанов щодо суб'єктів та об'єктів навчально-виховної взаємодії, а також середовища праці, підвищують якість та ефективність професійної діяльності.

Уточнено категорію «корекційно-педагогічна праця» як цілеспрямованої системи педагогічних впливів дефектолога на особистість дитини із психофізичними дефектами для їх виправлення й подальшої гармонізації її фізичної,

психічної, інтелектуальної і творчої сфери з адекватним використанням та постійним збагаченням фонду ефективних корекційно-педагогічних форм, методів, засобів, прийомів і технологій.

Розкрито сутність поняття «естетичне ставлення дефектолога до корекційно-педагогічної праці» як його прагнення до ідеалу краси педагогічної взаємодії, досконалості умов праці, що досягається завдяки сформованості потреби забезпечити вищу доцільність, гармонію й цілісність розвитку дітей, які мають певні психофізичні дефекти (за нозологіями).

Розроблено структуру естетичного ставлення дефектолога до корекційно-педагогічної праці, що складається з мотиваційного (прагнення до виправлення дефектів і гармонійного розвитку дітей та вдосконалення засобів і середовища праці), емоційного (захопленість, емпатійність, емоційна контактність, відчуття причетності, міра й такт та творча інтуїція в праці) та вольового (оволодіння комунікацією, артистизмом, стилістикою й технологіями праці) компонентів, що у своїй єдності зумовлюють психокорекційну, ментально оздоровчу та соматотерапевтичну трудову активність дефектолога.

2. Визначено мотиваційно-ціннісний, інформаційно-когнітивний та рефлексивно-діяльнісний критерії естетичного ставлення майбутнього дефектолога до корекційно-педагогічної праці. Перший із них позначено показниками вияву інтересу до естетики корекційно-педагогічної праці, зорієнтованості й потреби в ній; другий – параметрами наявності знань з естетики корекційно-педагогічної праці; третій – репродуктивним, продуктивним та креативним характером естетичної організації корекційно-педагогічної праці.

Диференційовано високий, середній і низький рівні сформованості естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці. Високий рівень властивий 33 % студентів, для яких характерні яскраво виражена потреба в оволодінні естетикою корекційно-педагогічної праці, широкий інтерес до неї, абсолютний пріоритет цінностей дитинства й краси праці, максимальна поінформованість про неї, конструктивна позиція в ній, глибоке усвідомлення естетико-корекційної місії дефектолога, одержиме ототожнення себе з його естетичним еталоном, збагачений самоопис здатності до виконання естетичних функцій та самовіддане служіння естетичному ідеалу гармонійного розвитку дитини. Середній рівень притаманний 34 % студентів, які виявляють завуальовану потребу в оволодінні естетикою корекційно-педагогічної праці, обмежений інтерес до неї, вибіркоче надання пріоритету цінностям дитинства й краси праці, звужена поінформованість про неї, консервативна позиція в ній, достатнє усвідомлення естетико-корекційної місії дефектолога, сконцентроване ототожнення себе з його естетичним еталоном, обмежений самоопис здатності до виконання естетичних функцій та прагматичне служіння естетичному ідеалу гармонійного розвитку дитини. До низького рівня зараховано 33 % студентів, яким характерні задоволення потреб щодо забезпечення власної життєдіяльності, прагнення здобути соціально затребувану спеціальність; для них діти із психофізичними дефектами огидні; їхній естетичний інтерес до корекційно-педагогічної праці звужений, для них також характерне випадкове надання пріоритету цінностям дитинства й краси праці, обмежена поінформованість про неї; вони демонструють деструктивну позицію в

праці, мають поверхове усвідомлення естетико-корекційної місії дефектолога, хибне ототожнення себе з його естетичним еталоном, збіднений самоопис здатності до виконання естетичних функцій та рутинне служіння естетичному ідеалу гармонійного розвитку дитини.

3. Розкрито зміст мотиваційно-ціннісної (спонукання студентів до побудови ієрархії мотивів у засвоєнні естетичних цінностей праці для розвитку їхніх духовних і морально-естетичних якостей), інформаційно-пізнавальної (ознайомлення студентів зі значущою інформацією, знаннями про естетику праці, збагачення їхнього досвіду щодо створення певного запасу естетичних вражень) та нормативно-праксеологічної (регулювання поведінки студентів із дотриманням естетичних норм педагогічної взаємодії, спрямованої на імітацію професійного контексту естетики праці) функцій вищої педагогічної освіти у формуванні естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці.

Проаналізовано сучасну практику формування естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці й установлено, що ця проблема залишилася поза виховним інтересом педагогічних колективів ВНЗ.

З'ясовано мотиваційно-ціннісні (нереалізованість особистісного й аксіологічного підходів та принципів), інформаційно-змістові (брак програмно-цільового забезпечення, нерозробленість теоретичної бази) та організаційно-педагогічні (непідготовленість викладачів та обмежене використання належних форм і методів) причини неефективності виховного процесу з формування естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці.

4. Обґрунтовано такі педагогічні умови формування естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці: системний підхід до формування естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці, якою охоплено програмно-цільові, інформаційні та персонологічні засади, принципи неперервності, динамізму, детермінізму, а також просвітницький, прикладний і рефлексивний етапи організації цього процесу; ознайомлення майбутніх дефектологів із необхідним досвідом естетичного ставлення до корекційно-педагогічної праці як процесу набуття ними знань про її естетику засобами естетичного діалогу за механізмами ідентифікації, комбінування, інтеріоризації та інкультурації; використання можливостей навчально-виховного процесу з метою формування естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці, що конкретизується добором певних форм, методів, прийомів і засобів організації навчальних занять, педагогічної практики та позааудиторної виховної роботи. Перевірено ефективність реалізації цих умов, завдяки чому доведено, що підвищити рівень естетичного ставлення до корекційно-педагогічної праці вдалося майже 10 % студентів експериментальної й лише 3 % контрольної груп.

Достовірність результатів дослідження підтверджена методологічними підходами до обґрунтування процесу формування естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці; практичним упровадженням навчально-виховного комплексу та його педагогічним забезпеченням; адекватно застосованими дослідницькими методами; кількісним і якісним опрацюванням

емпіричних даних; кількаразовою й різнобічною перевіркою висновків наукового пошуку.

Проведений дослідницький пошук дав змогу на якісно новому рівні розв'язувати порушену проблему. Водночас його результати не вичерпують усієї повноти наукової студії. Подальшого дослідження потребують обґрунтування й реалізація педагогічних умов ефективного засвоєння майбутніми дефектологами естетики корекційно-педагогічної праці на заняттях із професійно-орієнтованих дисциплін та в самоосвітній діяльності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ З ТЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Наукові праці, у яких опубліковано основні результати дослідження

1. Белан В. А. Влияние эстетических средств коррекционно-педагогического труда дефектолога на духовное, физическое и психическое развитие детей с особенными образовательными потребностями / В. А. Белан // Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов. – Курск : ООО «Призма», 2013. – № 9. – С. 206–209.

2. Белан В. А. Эстетическая сущность труда дефектолога / В. А. Белан // Вектор науки Тольяттинского государственного университета. Серия : Педагогика, психология. – Тольятти : Тольяттинский гос. ун-т, 2013. – № 3. – С. 33–35.

3. Білан В. А. До питання сутності та структури естетичного ставлення до праці / В. А. Білан // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології : збірник наукових праць Херсонського національного технічного університету. – Херсон : Вид-во ХНТУ, 2012. – Вип.1. – С. 240–243.

4. Білан В. А. Естетичні вияви корекційно-педагогічної праці дефектолога / В. А. Білан // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [ред. кол. : Побірченко Н. С. (гол. ред.)]. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2013. – Вип. 45. – С. 101–106.

5. Білан В. А. Категорія «естетичне ставлення» до праці як психолого-педагогічна проблема / В. А. Білан // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [гол. ред. : М. Т. Мартинюк]. – Умань : ПП Жовтий, 2011. – Ч. 2. – С. 8–17.

6. Білан В. А. Критерії, показники та рівні естетичного ставлення майбутнього дефектолога до корекційно-педагогічної праці / В. А. Білан // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [гол. ред. : М.Т. Мартинюк]. – Умань : ПП Жовтий, 2011. – Ч. 2. – С. 19–27.

7. Білан В. А. Сутність функцій вищої педагогічної освіти у формуванні естетичного ставлення студентів до праці / В. А. Білан // Вища освіта України. – Дод. 2 до № 3. – 2011 р. – Темат. вип. «Вища освіта у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – С. 21–27.

8. Білан В. А. Роль та функції вищої педагогічної освіти у формуванні естетичного ставлення студентів до праці / В. А. Білан // Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка : зб. наук. праць. Серія: Педагогічні науки / [ред. кол. : О. І. Курок (відп. ред.) та ін.]. – Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2012. – Вип. 20. – С. 25–29.

Опубліковані праці апробаційного характеру

9. Білан В. А. Гра як один із естетичних засобів корекційно-педагогічної праці дефектолога / В. А. Білан // Новината за напреднали наука : матеріали за IX Международна научна практична конференция (София, 17–25 май, 2013 г.). – София : ООД «Бял ГРАД-БГ». – Том 22. Педагогические науки. – С. 50–52.

10. Білан В. А. До проблеми естетичних засобів корекційно-педагогічної праці дефектолога / В. А. Білан // Наукова дискусія : теорія, практика, інновації : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (Миколаїв, 29–30 серпня 2013 р.). – Миколаїв : Всеукраїнське громадське партнерство «Нова Освіта», – 2013. – С. 78–81.

11. Білан В. А. До проблеми формування естетичного ставлення студентів вищих педагогічних закладів до праці / В. А. Білан // Управління в освіті : зб. матеріалів V Міжнар. наук.-практ. Конф. (Львів, 14–16 квітня 2011 р.). – Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2011. – С. 29–30.

12. Білан В. А. Естетичне ставлення майбутніх педагогів до обраного фаху / В. А. Білан // Соціально-гуманітарні вектори педагогіки вищої школи : зб. матеріалів III Міжнар. наук. конф. (Харків, 13–14 травня 2011 р.). – Х. : Міськдрук, 2011. – С. 263–265.

13. Білан В. А. Роль та функції вищої педагогічної освіти у формуванні естетичного ставлення студентів до праці / В. А. Білан // Aktualne problemy nowoczesnych nauk – 2012 : materialy VII Miedzynarodowej naukowo-pratycznej konferencji po sekcjach : Pedagogiczne nauki (Praha, 07–15 czerwca 2012 r.). – Praha : Publishing House «Education and Science». – S. 40–47.

14. Белан В. А. Роль эстетических средств труда дефектолога в духовном, физическом и психологическом развитии личности аномального ребенка // Духовно-нравственное воспитание молодежи в условиях глобализации современного общества : сб. материалов междунар. очно-заочной науч.-практ. Конф. : в 2-х кн. (Стерлитамак, 30 марта 2013 г.). – Стерлитамак : Стерлитамакский филиал Башкирского гос. Ун-та, 2013. – Кн. 1. – С. 238–244.

АНОТАЦІЇ

Білан В. А. Формування естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія та методика виховання. – Херсонський національний технічний університет, Херсон, 2013.

У дисертації теоретично обґрунтовано й описано практичне розв'язання актуальної проблеми формування естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці.

Теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено такі педагогічні умови, як системний підхід у формуванні естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці, ознайомлення їх із його необхідним досвідом та використання можливостей навчально-виховного процесу із цією метою. З'ясовано сутність та розроблено структуру естетичного ставлення дефектолога до корекційно-педагогічної праці. Визначено критерії, показники та

рівні сформованості естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці. Проаналізовано сучасну теорію і практику щодо формування естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці. Уточнено зміст напрямів дослідження естетичного ставлення до праці, поняття «корекційно-педагогічна праця», естетичні аспекти активності дефектолога, чинники естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці та сутність функцій вищої освіти з його формування в них. Подальшого вивчення дістали виховні основи формування естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці на програмно-цільових, інформаційних та персонологічних засадах.

Ключові слова: естетичне ставлення, майбутній дефектолог, корекційно-педагогічна праця, педагогічні умови.

Белан В. А. Формирование эстетического отношения будущих дефектологов к коррекционно-педагогическому труду. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.07 – теория и методика воспитания. – Херсонский национальный технический университет, Херсон, 2013.

В диссертации уточнены содержание философского, социального, психологического и педагогического направлений исследования эстетического отношения к труду, а также его личностная и средовая основы. Выяснена сущность категории «коррекционно-педагогический труд» как целеустремленная работа дефектолога по исправлению дефектов у детей. Истолковано понятие «эстетическое отношение дефектолога к коррекционно-педагогическому труду» как его стремление к идеалу красоты педагогического взаимодействия, совершенства условий профессиональной деятельности, которые достигаются благодаря сформированной потребности обеспечить гармоническое развитие детей, имеющих определенные психофизические дефекты. Разработана структура этого понятия, состоящая из мотивационного, эмоционального и волевого компонентов.

Рассмотрены психокоррекционный, ментально оздоровительный и соматотерапевтический эстетические аспекты активности дефектолога, а также определены факторы его эстетического отношения к коррекционно-педагогическому труду и сущность мотивационно-ценностной, информационно-познавательной и нормативно-праксеологической функций высшего педагогического образования в формировании у будущих дефектологов этого личностно-профессионального качества.

Определены мотивационно-ценностный (интерес к эстетике коррекционно-педагогического труда, ориентация и потребности в ней), информационно-когнитивный (знания эстетики коррекционно-педагогического труда) и рефлексивно-деятельностный (репродуктивный, продуктивный и креативный характер эстетической организации коррекционно-педагогического труда), критерии и уровни (высокий, средний, низкий) сформированности эстетического отношения будущих дефектологов к коррекционно-педагогическому труду.

Обоснованы такие педагогические условия, как системный подход в формировании эстетического отношения будущих дефектологов к коррекционно-

педагогическому труду, ознакомление их с его необходимым опытом и использование возможностей учебно-воспитательного процесса с этой целью.

Разработаны диагностический инструментарий для выявления уровней сформированности у будущих дефектологов эстетического отношения к коррекционно-педагогическому труду, учебно-воспитательная программа, содержание и методики проведения лекций, воспитательных мероприятий и рефлексивного тренинга, направленных на повышение уровня эстетического отношения будущих дефектологов к коррекционно-педагогическому труду.

Дальнейшее развитие получило научно-педагогическое обоснование воспитательных основ формирования эстетического отношения будущих дефектологов к коррекционно-педагогическому труду по программно-целевым, информационным и персонологическим принципам.

Основные положения, выводы и рекомендации исследования могут быть использованы в процессе воспитательной работы в высших педагогических учебных заведениях, учеными-педагогами и кураторами академгрупп в процессе совершенствования содержания и методики эстетического воспитания студентов, руководителями педагогической практики, дефектологами в специальных образовательных заведениях.

Ключевые слова: эстетическое отношение, будущий дефектолог, коррекционно-педагогический труд, педагогические условия.

Bilan V.A. Formation of aesthetic attitudes of future pathologists to correctional and educational work. – Manuscript.

The dissertation is aimed for obtaining the scientific degree of the candidate of pedagogical science on specialty 13.00.07 – “Theory and methods of education”. – – Kherson national technical university, Kherson, 2013.

In this dissertation work the actual problem of the formation of the aesthetic attitude of future pathologists to correctional and educational work is theoretically grounded and practically solved

The essence and structure of an aesthetic attitude of pathologists to correctional and educational work is defined and worked out. The criteria, indices and levels of development in the future pathologists the aesthetic attitude to corrective and pedagogical work. The modern practice is analysed and the content of the functions of higher pedagogical education is exposed in the formation in future pathologists the aesthetic attitude to corrective and pedagogical work.

Such pedagogical conditions of formation in future pathologists of aesthetic attitude to corrective and pedagogical work as the usage of scientific and pedagogical methodology in the educational process, arming of students by effective methods of learning the essence of this phenomenon and use adequate educational arsenal for their attainment appropriate practical experience are grounded and experimentally proved.

Keywords: aesthetic attitude, future pathologists, corrective and pedagogical work, teaching conditions.